

Fotofrağların dışında bugüne dek doğayla yakından ilgilenen çok az kişi onunla karşılaşma olanağını bulabilmiştir. Bilimsel açıdan bu çiçek hakkında ayrıntılı bilgiye sahip değiliz.

Rafflesia arnoldii, dünyanın en büyük çiçeğine sahip olan bitki türü, genellikle ulaşılması güç olan bölgelerde yetişmektedir. Prof. Willem Meijer* bu bitkinin ana vatanı sayılan Endonezya'da uzun yıllar yaşamıştır. Bu arada eski kaynakların yanısıra bitkinin yetiştiği yeni alanları keşfetmiştir. Bu nedenle botanikçiler arasında ün yapmış bir kişi olarak rahatlıkla, "Rafflesia'yı gördüm" diyebilmektedir.

İngiliz araştırmacı Sir Thomas Stamford Raffles, yakın arkadaşı Alman uyruklu hekim Dr. J. Arnold ile birlikte 164 yıl önce Sumatra'nın balta girmemiş tropikal ormanlarında çok değişik bir bitki türü keşfettiler. Bu bitki görünüşüne göre, sadece bir otomobil lastiği büyüklüğünde tek bir çiçekten oluşmaktadır.

Bitki, kaşiflerinin adı onuruna daha sonra "Rafflesia arnoldii" olarak anıldı. Ancak bugün dehi tropik floranın sır saklayan çiçeği ünvanını halâ taşımaktadır. Rafflesiaceae familyasının tüm örnekleri gibi, *Rafflesia arnoldii*'de yaprak ve dal gibi vejetatif aksamdan yoksundur. Asalak bir yaşam sürmekte, besin maddelerini asalak yaşadığı bitkiden hazır durumda almaktadır. *Rafflesia arnoldii*'ye yardımcı olan iki tür bitki, Tetrastigma'lardan (sarmaşık) *Glabratum* ve *T. Lanceolarium* ve Vitaceae (asma) familyasına ait bitkilere Malezyanın doğal florasında bolca rastlanmaktadır. Bunların deniz seviyesinden 1000-1500 m. yükseklikteki ormanlara kadar tüm ülkede yayıldıkları saptanmıştır. (Malezya yarım adası, Malezya takım adaları ve Filipinler, biyocoğrafik deyimle Malezya olarak tanımlanmaktadır.)

Rafflesia arnoldii'nin çiçeği Tetrastigma'dan (sarmaşık bitkisi) çıkar. Çok büyük kahverengi kırmızı renkli dışarıya doğru kıvrılmış taç yapraklar, içinde yumurtalık ve toz keselerinin bulunduğu geniş bir kazan görünümündedir. Erkek veya dişi cinsiyet organlarının bulunuşlarına göre, erkek veya dişi çiçekler ayrı ayrıdır.

Dünyada rastlanılan en büyük çiçektir. Çapı bir metreye ulaşır. Bu muhteşem çiçek beş - yedi gün açar ve bu sırada çok kuvvetli bir leş koku salgılar. Bu koku insanları 100 metre öteden bile rahatsız etmektedir. Ayrıca kokunun çok sayıda et sineğini cezbedtiği saptanmıştır. Et sineklerinin *Rafflesia*'yı ziyaretleri çiçek açısını

* Prof. Dr. Willem Meijer, Amsterdam Üniversitesinden mezun olmuştur. Bugün Kentucky Üniversitesi (Lexington ABD) Botanik Kürsüsü Başkanı'dır. Uzun yıllar Endonezya'da yaşamış ve 25 yıldan fazla *Rafflesia* cinsi üzerinde çalışmıştır.

DÜNYANIN EN BÜYÜK ÇİÇEĞİ

Willem MEIJER

dan çok önemlidir. Sinekler yumurtalarını kokmuş et üzerine koymak isterler. Kokuya yaklaşıp kokmuş et aranırken de erkek çiçeğin polenlerini dişi çiçeğe ulaştırarak tozlanmayı sağlarlar. Ancak, bu işlemde, çiçeğin diğer bilmeceli özellikleri gibi henüz açıklığa kavuşmamıştır. Bunun nedeni, çiçeğin bulunduğu yerlerin ulaşılması güç dik yamaçlar olmasının yanısıra, kurutulmasının zor oluşu ve bitki gen kaynağı olarak Herbarium'a (gen bankasına) alınamayışındandır.

Rafflesia cinsi içinde, toplam 12 tür mevcuttur ve bunlardan *Rafflesia arnoldii* en büyük çiçeğe sahiptir. Diğer türlerin çiçeklerinin çapları 50-60 cm'yi bulmaktadır. Değişik *Rafflesia* türleri Wallace hattının batısında yayılmışlardır. Huxley'e göre bu biyocoğrafik sınır Sunda adaları, Bali, Lombok, Borneo ve Celebes arasından ve Filipinlerin batısından geçer. Bu hat Avustralya kangurularının batıdaki sınırınıdır.

Bazı türler 40-50 yıldan bu yana görülmemektedir.

Rafflesia cinsinin iki türü Filipin adalarında yetişmektedir. 6-7 türü Sumatra adasında, bir türü Malezya yarım adasında, üçü ise Java arasında yaygındır. Muhtemelen meyve yiyen küçük kemirgenler veya böcek yiyen Tupaia'lar (Maymunsu-

lar) böceği meyvelerini yerken tohumlarını sa-
ğa sola saçmakta ve bitkinin yayılmasını sağla-
maktadır. Filipinlerde bulunması gereken Raff-
lesia Manillana, Borneo adasındaki R. Cillata, R.
Witkampii, R. Borneensis ve Batı Sumatra'da gö-
rölmüş olan R. Rochussenii, son 40-50 yıldan
bu yana ne yazık ki yok olmuşlardır. Bu türler
üzerinde en modern doğa bilimleri bilgilerinden
yararlanılarak yaşam biçimleri ve akrabalık ili-
şkileri üzerine araştırmalar yürütülmektedir.

Gittikçe büyüyen hurma ağacı ve kauçuk
bahçeleri ile bunların yanısıra Malaya, Borneo,
Sumatra ve Java adalarında tropik ormanların
kesilmesi karşısında, eğer bu gelişme durdurul-
mayacak olursa, Rafflesia'ların bir gün gelip ta-
mamen ortadan yok olmalarından korkulmalıdır.
Bu gün için tüm Rafflesia çiçeklerinin teker te-
ker aranması ve bulunduğu mutlaka korun-
maya alınması zorunludur. Rafflesiaların yetiştiği
ormanlar birer su rezervidir. Güneydoğu Asya'da
bataklık arazilerden en verimli yararlanma biçimi
çeltik tarımıdır. Bu üretim için gerekli su kay-
nakları da yalnız el değmemiş ve iyi korunmuş
tropik ormanlar sayesinde el altında bulunduru-
lur.

Uluslararası Doğayı Koruma Dernekleri

Bu Bitkiler Hakkında Ne Düşünüyor?

Uluslararası Doğayı Koruma Derneklerinin
dikkatinin Rafflesia üzerine çekilmesi bugün için
çok zor görülmektedir. İlgililer, filler, kaplanlar,
gergedanlar, orangutanlar ve panda ayılarına yar-
dım ellerini uzatmakta; fakat bitkilerle uğraşmak

BİTKİNİN TAKSONOMİSİ

Sistematik olarak Rafflesia arnoldii,
Rafflesiaceae familyasına girmektedir.
Aristolochiaceae ve Hydnoraceae familya-
ları ile birlikte Rafflesiaceae familyası
Aristolochiales takımını oluştururlar.

Rafflesiaceae familyasının genellikle
tropik ve nadiren subtropik bölgelerde ya-
yılmış 9 cinsi ve elliden fazla türü bulun-
maktadır. Klorofilsiz ve etli çiçekli bitkiler
tamamen asalak yaşarlar ve ana bitkiye
adapte olmuşlardır. Rafflesia cinsine ait
bitkiler çok büyük çiçeklere sahip iken,
ABD'nin güney batı çöllerinde yaşayan
türü Pilostyles Thurberi ise ana bitkinin
üzerinde birkaç milimetrelik bir kabarcık
halindedir.

**Dünyanın en büyük çiçeği
Rafflesia arnoldii.**

akıllarının ucundan bile geçmemektedir. Halk ve
ilgili kuruluşlar bu konuda yapılacak çalışmal-
arın bitkisel yaşam açısından çok önemli olduğu-
nu ve bu gibi olağanüstü canlıların doğada önem-
li yeri bulunduğunu mutlaka kabullenmelidirler.

Ancak, henüz vakit geçmiş değildir. Orta
Sumatra'da Bukit-Barisan dağında ve Gunung Ke-
rinchi'nin en yüksek dağında Rafflesiaceae fa-
milyasının 4-5 türü için iki Milli Park kurulma-
lıdır. Gunung Sago'da Rafflesia arnoldii'nin tüm
varyetlerine rastlamak halâ olasıdır. Belki de
benim yıllar önce bıraktığım gibi duruyorlardır.
Böyle bir araştırmanın yerel ve uluslararası ku-
ruluşlar tarafından desteklenmesi zorunludur.
Eğer büyük çapta Rafflesia popülasyonu koruma
altına alınabilirse, tohum dağılımı, tozlanma, leş
kokuyla sağlamak ve asalak ile ana bitki arasın-
daki kimyasal ve fizyolojik ilişkiler güncel bilgi-
ler ve yetiler ile gün ışığına çıkarılabilir. Eğer
Rafflesia da giderek yok olmakta olan sayısız tropik
hayvan ve bitki örtüsü gibi kaybolacak olursa,
bundan zarar görecektir sadece bilim değil,
aynı zamanda gündün güne yoksullaşan doğadır.

COSMOS'dan

Çeviren : Dr. ÜLKÜ ÖZTAN

● California Üniversitesinden bir biyo-
log, soya fasulyelerinin belki de insanla
uzaktan akraba olduklarını söylüyor. Bilim
adamı bu varsayımını, soya bitkisi öz
sularında bulunan yumruların, insandaki
kan pigmentlerine benzerliğine dayandırıyor.